

Spis treści

Wprowadzenie	9
STUDIA I ANALIZY	
Agnieszka Rothert	
Rządzenie w przestrzeni transnarodowej	13
Anna Wierzychowska	
Rządzenie demokratyczne w przestrzeni ponadnarodowej	33
Renata Mieñkowska-Norkiene	
Wielopoziomowe rządzenie w przestrzeni ponadnarodowej – charakterystyka w kontekście globalizacji i europeizacji	55
Krzysztof Tomaszewski	
Problemy globalizacji w kontekście ponadnarodowego zarządzania	75
Leszek Graniszewski	
Udział aktorów pozapaństwowych w rządzeniu transnarodowym	91
Marta Witkowska	
Podejście transnarodowe w badaniach nad procesami politycznymi zachodzącymi w Unii Europejskiej	122
Tomasz Kownacki	
Tożsamość, reprezentacja, uznanie jako atrybuty legitymizowania systemu politycznego Unii Europejskiej	138
Anna Sroka	
Rozliczalność w przestrzeni transnarodowej: <i>casus</i> Unii Europejskiej	165
Adam Szymański	
Zarządzanie wielopoziomowe – analiza przypadku polityki rozszerzania Unii Europejskiej	186
Jolanta Szymańska	
Obywatelstwo europejskie a problem integracji imigrantów w Unii Europejskiej	207

Aleksandra Dudzińska, Marek Gontarczyk	
E-administracja w Polsce	240

Wawrzyniec Konarski	
Polityka i politycy w Polsce – analiza krytyczna	259
Magdalena Musiał-Karg	
Cisza wyborcza w internecie – przykład polskich wyborów parlamentarnych z 2011 r.	276

REZENZJE

Charles R. Kesler, <i>I am the Change. Barack Obama and the Crisis of Liberalism</i> (Leszek Nowak)	301
Fernando Vallespín Oña, <i>La mentira os hará libres. Realidad y ficción en la democracia</i> (Anna Sroka)	307
Anna M. Sroka, Rubén Darío Torres Kubrían, <i>POLSKA i HISZPANIA w Unii Europejskiej – doświadczenia i perspektywy</i> (Anna Wierzchowska)	311
Autorzy	314

Contents

Introduction	9
STUDIES AND ANALYSES	
Agnieszka Rothert	
Governance in transnational space	13
Anna Wierzchowska	
Democratic governance in a supranational space	33
Renata Mieñkowska-Norkiene	
Multi-level governance in transnational space – characteristics in the context of globalization and Europeanization	55
Krzysztof Tomaszewski	
Challenges of globalization in the context of transnational governance	75
Leszek Graniszewski	
Participation of interest groups in transnational governance	91
Marta Witkowska	
Transnational approach in research over political processes in the European Union	122
Tomasz Kownacki	
Identity, representation, recognition as attributes for legitimizing of the European Union's political system	138
Anna Sroka	
Accountability in transnational space: casus European Union ..	165
Adam Szymański	
Multi-level governance – analysis of case of the European Union enlargement policy	186
Jolanta Szymańska	
European citizenship and the problem of immigrants integration in the European Union	207
Aleksandra Dudzińska, Marek Gontarczyk	
E-administration in Poland... ..	240

Wawrzyniec Konarski

Politics and Politicians in Poland – A Critical Analysis 259

Magdalena Musiał-Karg

The Election Silence on the Internet – the case of the Polish
Parliamentary Elections of 2011 276

REVIEWS

Charles R. Kesler, *I am the Change. Barack Obama and the Crisis
of Liberalism* (**Leszek Nowak**) 301

Fernando Vallespín Oña, *La mentira os hará libres. Realidad
y ficción en la democracia* (**Anna Sroka**) 307

Anna M. Sroka, Rubén Darío Torres Kubrían, *POLSKA
i HISZPANIA w Unii Europejskiej – doświadczenia i perspektywy*
(**Anna Wierzchowska**) 311

Authors 314

Wprowadzenie

Niniejszy tom *Studiów Politologicznych* prezentuje początkowe efekty prac zespołu Zakładu Instytucji Europejskich INP UW w ramach projektu badawczego Narodowego Centrum Nauki „Rządzenie w przestrzeni ponadnarodowej”. Celem projektu jest ustalenie, jakie są najważniejsze mechanizmy rządzenia w przestrzeni ponadnarodowej, a także jak funkcjonują one w kilku najważniejszych wymiarach takiego rządzenia, mianowicie: wymiarze normatywno-instytucjonalnym, związanym z realizacją władzy na różnych poziomach, wymiarze legitymizacyjnym, wymiarze gospodarczym, wymiarze ponadnarodowego obywatelstwa, wymiarze powiązań między rządzeniem ponadnarodowym a władzą państwową na przykładzie polskiej strategii eGovernment. Unia Europejska posłużyła jako przykład wielopoziomowego rządzenia w przestrzeni ponadpaństwowej, opartego na koncepcji „good governance”, a Polska jako przykład obszaru, w którego granicach przebiegają procesy na kilku poziomach rządzenia w UE.

Projekt podejmuje bardzo ważne dla politologii zagadnienie rządzenia w przestrzeni ponadnarodowej. Jest to temat obszerny, przez co zazwyczaj badacze koncentrują się jedynie na jego wybranym wycinku. Tymczasem rządzenie ponadnarodowe to złożony system, w którym nie istnieje jedna, suwerenna władza, lecz funkcjonuje sieć interakcji i relacji pomiędzy organami lokalnymi, regionalnymi, państwowymi i ponadnarodowymi, sektorem publicznym i prywatnym. Wielkim wyzwaniem jest badanie go w sposób całościowy. Autorzy tekstów w tym zbiorze już od dawna podejmują badania różnych aspektów i elementów rządzenia w przestrzeni ponadpaństwowej, jednak, w związku z tym, że występuje coraz większe zapotrzebowanie na odpowiedź na pytanie o optymalny model rządzenia coraz bardziej integrującą się i rozrastającą Unią Europejską, pojawiła się konieczność znalezienia takiego modelu w kontekście mechanizmów ponadnarodowego rządzenia. Aby jednak doprowadzić do określenia optymalnego modelu rządzenia w Unii Europejskiej, należy

najpierw określić mechanizmy rządzenia ponadnarodowego razem z ich kontekstem, obejmującym kwestie legitymizacji i odpowiedzialności rządzenia, obywatelstwa ponadnarodowego oraz gospodarczych aspektów rządzenia.

Podstawowym założeniem jest stwierdzenie, że następuje głęboka transformacja polityczna o charakterze globalnym, jej efektem są m.in. zmiany w sferze rządzenia. To, co nas łączy, to dostrzeżenie, że zmiany zachodzące w naszym świecie mają charakter złożony, wielopoziomowy, wielowymiarowy i dynamiczny. Wobec tego należy zastosować różnorodne narzędzia badawcze, które analizują tego rodzaju systemy. Do teoretycznych rozważań na temat mechanizmów rządzenia ponadnarodowego oraz koncepcji *multi-level governance* zostały wykorzystane różne metody analizy rzeczywistości politycznej (analiza systemowa, komparatystryka, studium przypadku), przy czym należy podkreślić, że w dużym stopniu cała koncepcja opiera się na teorii systemów, czy raczej jej kolejnej wersji, różniącej się od klasycznej Eastonowskiej koncepcji stosowanej w naukach społecznych.

System jest ujmowany jako złożona całość składająca się z grup różnorodnych aktorów, którzy wchodzą ze sobą w dynamiczne interakcje, wywołując przy tym –nieprzerwanie, pętla za pętlą– sprzężenia zwrotne. Nie jest to zbiór niepowiązanych ze sobą działań, lecz właśnie system – układ dynamiczny i skomplikowany. Charakteryzuje go porządek połączonych ze sobą części, które potencjalnie mogą być samodzielnymi podmiotami/aktorami/agentami. Autonomiczna aktywność jednostkowa nie pozostaje bez wpływu na działania innych jednostek, a wszyscy razem uosabiają pewien model zachowań, mający cechy bądź to rutyny, bądź też zerwania z nią, gdy trzeba sprostać nowym wymaganiom i wytworzyć nowe zachowania. Zdolność podmiotów/aktorów/agentów do zmiany zachowań, a co za tym idzie, do wywoływania pętli pozytywnego sprzężenia zwrotnego – czegoś co jest inne, nowe, nieznanne, czyni system złożonym. Stanowi to przeciwieństwo systemów prostych, gdzie wszyscy zachowują się w sposób przewidywalny. Adaptacja systemu oznacza umiejętność zbiorowego radzenia sobie z nowymi wyzwaniami. Takimi systemami, bez wątpienia, są systemy polityczne, takie jak państwo czy system międzynarodowy, charakteryzujące się pewnym układem strukturalnym, który może ulegać transformacji pod wpływem bodźców zewnętrznych lub też wewnętrznych.

Uznaliśmy, że zmienia się przestrzeń analizy. Procesy globalizacji spowodowały zamazywanie się granic czasowo-przestrzennych. Procesy globalizacji implikują zwiększenie i zagęszczenie przekraczających gra-

nice interakcji, które wciągają prawie wszystkie społeczeństwa, państwa, organizacje, grupy podmiotów i jednostki – oczywiście w różnym stopniu zaangażowania – w złożony system wzajemnych zależności. Świat jest coraz trudniej podzielić w wyraźny sposób na sferę lokalną i globalną, krajową i międzynarodową. Rozwiązywanie rozmaitych globalnych problemów, jak chociażby przeciwdziałanie skutkom globalnych zmian klimatycznych czy walka z ponadnarodowym terroryzmem lub ponadnarodową zorganizowaną przestępczością, nie jest możliwe na poziomie krajowym. Problemy lokalne nabierają wymiaru globalnego, a problemy światowe „lokalizują się”.

Zmieniają się parametry badawcze. Działania polityczne przekraczają granice, gdy dziejące się w jakimś miejscu wydarzenia i związane z nimi decyzje pociągają za sobą konsekwencje, zamierzone lub niezamierzone, w innym miejscu. Ponadto wzrasta liczba powiązań, inaczej mówiąc, świat staje się gęstniejącą siatką powiązań i interakcji politycznych. Natychmiastowość obiegu informacji, możliwości mediów i nowoczesnych technologii komunikowania pozwalają na relacjonowanie i śledzenie wydarzeń niemal w czasie rzeczywistym. Globalny obieg informacji wpływa na przyspieszenie procesów politycznych, rozprzestrzenianie się konkretnych koncepcji i decyzji politycznych, a więc również tworzenie się kaskady ogólnoswiatowych konsekwencji. Struktury władzy decentralizują się, a rzeczywistość polityczna ulega transformacji – państwo musi coraz częściej rywalizować z takimi rodzajami władzy, które są nieuchwytnie i nieokreślone. Są nimi sieci kapitału, produkcji, komunikacji, przestępczości, instytucji międzynarodowych, ponadnarodowych prywatnych armii, organizacji pozarządowych, transnarodowych ruchów religijnych. Następuje naturalny proces ewolucji społecznej, adaptacja do zmieniających się okoliczności.

Rządy poszczególnych państw mają coraz większy kłopot z samodzielnym projektowaniem i realizowaniem polityki ze względu na globalizację, imigrację i nowe technologie informatyczno-komunikacyjne. Budowa ponadnarodowych i globalnych sieci powiązań pomiędzy korporacjami, rządami, międzynarodowymi organizacjami pozarządowymi, koalicjami elit może mieć dogłębny wpływ na nowy ład, ponieważ przekracza granice sfery publicznej i prywatnej, granice i interesy narodowe. Można nawet przypuszczać, że wielopoziomowy system rządzenia złożony z aktorów zbiorowych, z władzą nakładającą się na siebie, może być skuteczny i funkcjonalny.

Szereg wątpliwości budzi to, czy niekontrolowana decentralizacja i niekontrolowane sieci mogą zastąpić znany nam porządek międzynarodowy

wyznaczany prawem i zobowiązaniami; co jest rozumiane pod pojęciem rządzenia w skali globalnej? „Rząd” oznacza władzę o charakterze formalnym i możliwość zastosowania przymusu, „rządzenie” zaś niekoniecznie musi opierać się na dominacji, przymusie, chodzi o realizowanie pewnych wspólnych celów. Dziś w systemie rządzenia traktowanego w kategoriach ponadnarodowych biorą udział nie tylko poszczególne państwa, ale także organizacje pozarządowe, grupy interesów, świat nauki, sektor prywatny (korporacje ponadnarodowe i globalny rynek kapitałowy). Rządzenie obejmuje zbiorową zdolność do działania, realizowania funkcji społecznych. Jest procesem społecznym odbywającym się w wielu miejscach, w różnym – choć nieraz i w tym samym – czasie, procesem, w którym biorą udział różnorodne organizacje. Rządzenie stanowi mechanizm sterowania.

Oto cechy charakterystyczne rządzenia, określone na podstawie wstępnych badań: wielość ośrodków decyzyjnych, struktura jest tak ukształtowana, by zarządzać konfliktami społecznymi bez suwerennego centrum rządzenia; struktura ma charakter otwarty i płynny, co oznacza brak terytorialności i dostęp różnorodnych aktorów oraz to, że skutki decyzji mają charakter rozproszony; podmiotami rządzenia są eksperci, przedstawiciele rządu i administracji rządowej, przedstawiciele sektora prywatnego (biznes, wolontariat); w procesach i sieciach decyzyjnych kierunki działania i preferencje są określane przez aktorów zbiorowych; funkcjonują różne sposoby kontroli i koordynacji, dominują negocjacje; wszystko to razem wzięte prowadzi do kształtowania się mniej formalnych sposobów podejmowania decyzji w ramach struktur, które nie są zbyt przejrzyste dla opinii publicznej i nie przystają do tradycyjnych instytucji demokracji przedstawicielskiej.

Wszystkie zamieszczone analizy stanowią próbę weryfikacji dotychczasowych podejść do kwestii rządzenia w każdym ze wspomnianych wymiarów w kontekście mechanizmów wielopoziomowego systemu politycznego Unii Europejskiej. Otwierają pole do rozważań nad wyzwaniem i potencjalnymi rozwiązaniami w nowych emergentnych formach rządzenia w przestrzeni ponadnarodowej, związanych z takim kwestiami, jak: legitymizacja, odpowiedzialność, współpraca i współdziałanie między podmiotami politycznymi a podmiotami prywatnymi, cechy obywatelstwa ponadnarodowego, efektywne udostępnianie obywatelom usług publicznych w nowej, „ponadnarodowej” rzeczywistości.

Agnieszka Rothert, Anna Wierchowska